

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/203716,Irena-Siwinska-Odrzucona-pomoc-Rezygnacja-panstw-bloku-wschodniego-z-udzialu-w-p.html>
27.02.2026, 08:13

Irena Siwińska: Odrzucona pomoc. Rezygnacja państw bloku wschodniego z udziału w planie Marshalla

8 lipca 1947 r. Stalin odmówił udziału ZSRS w tzw. planie Marshalla – programie amerykańskiej pomocy dla państw Europy po II wojnie światowej. Rezygnację z tej pomocy wymusił także na pozostałych państwach bloku sowieckiego.

08.07.2026

[Gospodarka](#) [Komunizm](#) [USA](#) [ZSRS](#)

Pomysł skoordynowanych działań na rzecz podniesienia Europy ze zniszczeń wojennych amerykański sekretarz stanu George C. Marshall przedstawił miesiąc wcześniej – 5 czerwca 1947 r. W wymiarze politycznym celem Programu Odbudowy Europy (tak brzmiała jego oficjalna nazwa) było wzmocnienie gospodarcze państw Starego Kontynentu, po to by w miarę możliwości uniezależnić je od ZSRS i powstrzymać dalszą ekspansję komunizmu. W dniach 12 lipca – 22 września 1947 r. w Paryżu miała się odbyć konferencja poświęcona ustaleniu warunków wdrożenia programu.

Decyzja Kremla

Z krajów bloku wschodniego zainteresowanie amerykańską propozycją wyraziły Polska, Czechosłowacja oraz Jugosławia. Niemniej decyzję o tym, czy podjąć rozmowy z mocarstwami europejskimi na temat udziału w programie i ewentualnie na jakich warunkach, swoim sojusznikom narzucił Związek Sowiecki.

Pod koniec czerwca delegacja ZSRS pod przewodnictwem Wiaczesława Mołotowa udała się do Paryża, by przed planowaną konferencją podjąć wstępne negocjacje ze stroną francuską i brytyjską. Rozmowy skończyły się fiaskiem, a sowiecka agencja informacyjna TASS postawiła rządy polski i jugosłowiański przed faktem dokonanym: 7 lipca przekazała w ich imieniu komunikat, że... zaproszenie na paryską konferencję odrzuciły. Do rezygnacji z przyjazdu na konferencję Stalin zmusił również władze Czechosłowacji. Było to równoznaczne z odmową udziału w planie Marshalla. Wkrótce ten sam krok wykonały pozostałe kraje bloku wschodniego.

Francja i Wielka Brytania jako warunek udziału w programie zakładały przedstawienie przez wszystkich beneficjentów stanu swojej gospodarki, co dla Stalina było nie do przyjęcia.

Przede wszystkim zaś słusznie obawiał się, że państwa, które przy odbudowie skorzystałyby z amerykańskiej pomocy finansowej i technicznej, stałyby się odpowiednio mniej sterowalne. Zakaz dołączenia państw komunistycznych do planu Marshalla skazywał je na związki gospodarcze z ZSRS.

Oprawa propagandowa odmowy

Oficjalnie odmowę udziału Polski w programie amerykańskiej pomocy uzasadniano tym, że oznaczałby on utratę suwerenności –czytaj: przejście z sowieckiej strefy wpływów do

amerykańskiej. Argumentacja sowiecka, rozpowszechniana za pomocą szeroko zakrojonej akcji propagandowej, świetnie widoczna jest choćby w zachowanym dokumencie Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego Wojska Polskiego. Pierwszy ustęp konspektu pogadanki pt. „Polityka dolarowa USA i plan Marshalla” z września 1947 r. zawiera stwierdzenia takie jak:

„Jesteśmy świadkami całego szeregu posunięć amerykańskich, które świadczą o dążeniach do podporządkowania sobie krajów niepodległych, do rozszerzenia »władzy dolara« na cały świat”.

Również wnioski końcowe dokumentu utrzymane są w tonie alarmistycznym:

„Państwa, w których rządzi lud pracujący, nie sprzedadzą swojej wolności za pieniądze, nie pozwolą na to, żeby ich gospodarką rządili wielcy kapitaliści – swoi lub zagraniczni”.

Dodatkowo grano również na resentymentach antyniemieckich. Plan Marshalla zakładał bowiem zniesienie znacznej części reparacji wojennych od Niemiec oraz istotne zasilenie ich gospodarki – pod hasłem wzmocnienia w ten sposób całokształtu gospodarki europejskiej i osłabienia wpływów Moskwy. Z punktu widzenia państw, które ze strony III Rzeszy doznały tak wielu krzywd i poniosły gigantyczne straty materialne, ten przejaw politycznego pragmatyzmu niedawnych sojuszników wydawał się co najmniej kontrowersyjny.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Gospodarka, Partia Komunistyczna, USA, ZSRS

Artykuł